

Vartiaisten Viesti

1 x 2007

YHTEYS SUKUUMME

Toimitussihteerin palsta

Palstalle voi lähettää uutisia, lehtileikkeitä, onnitteluja ja tervehdyksiä. Palstalla kerrotaan myös sukuseuran kuulumisia ja tiedotuksia.

SYNTYMÄPÄIVIÄ

24.1.2007 täytti 75 vuotta Helsingin Lauttasaaressa Anita Vartiainen os. Lindberg. Hän kuuluu miehensä Osmo. O. E. Vartiaisen kautta Kaavin Jyrinlahden haaraan.

8.2.2007 täytti 85 vuotta Kiuruvedellä Vilho Sylvesteri Vartiainen. Hän kuuluu Kiuruveden haaraan.

VANTAAN ANTIKVARIAATILLE TYÖLLISTÄMISPALKINTO

Vantaan Antikvariaatin yrittäjät vastaanottivat 14.2.07 VATES-säätiön "Vuoden esimerkillinen vammaistyöllistäjä 2006" -palkinnon. Vantaan Antikvariaatilla on kuuro työntekijä, joka vastaa yrityksen Martinlaakson myymälästä sekä kirjatietokannan ylläpitämisestä ja asiakaspalvelusta Antikka.netissä. VATES-säätiö on 35 taustayhteisön asiantuntijaorganisaatio, joka edistää vajaa-kuntoisten työllistymistä. Palkinnon ovat aiemmin saaneet mm. McDonald's ja HKL.

Vantaan Antikvariaatin yrittäjäpariskunta on Mikko Vartiainen ja Sari Hyvärinen. Mikko kuuluu Vartiaisten Västinniemen haaraan.

KESÄJUHLA 2009, MISSÄ PIDETÄÄN?

Kotisivuillamme olevan nettivieraskirjan keskustelupalstalla on avattu uusi keskustelunaihe seuraavan, vuonna 2009 järjestettävän, kesäjuhlan pitopaikasta.

Sana on vapaa, lähettäkää oma ehdotuksenne. Niitä voi lähettää hallitukselle myös sähköpostilla tai kirjeellä. Yhteystiedot ovat lehden takasivulla.

KANSIKUVA

Kuva liittyy sivulla 4 olevaan kirjoitukseen Venny Soldan-Brofeldtin taulusta "Ateria savolaisessa talonpoikaistuvassa, 1892". Teoksen omistaja on Riihimäen Taidemuseo, Tatjana ja Pentti Wähjärven kokoelma. Valokuvaaja Timo Syrjänen. Venny Soldan-Brofeldtin tekijänoikeuksien haltijat ovat Ylva Rewell ja Claire Brofeldt.

VANHAN VIERASKIRJAN TARINA

Vieraskirjamme otettiin käyttöön Syysparlamentissa, joka pidettiin 27.10.1996 Katajanokan kasinolla Helsingissä. Tämän jälkeen vieraskirja on ollut esillä Sukujen kohtaamisessa Leppävirralla 1997 ja kesäjuhlassamme Pieksämäellä samana viikonloppuna.

Seuraavan kerran vieraskirjamme nähtiin Helsingin ulkopuolella sukuseuran täyttäessä 50 vuotta. Tämä tapahtui Kuopiossa ensin juhlaäen kokoontuessa perjantaina iltapalalle 16.7.1999. Lauantaina aamupäivällä oli vuorossa risteily S/S Leppävirralla Kallavedellä. Vieraskirjan sivuilta löytyvät 57 mukanaolijan nimikirjoitukset. Iltapäivällä 50-vuotisjuhlakokouksessa oli lähes sata henkilöä mukana. Illalla kokoontui vielä juhlakansa samaan saliin. Juhlailalliselle eli "sawolaespuhvetille" osallistui 69 ruokailijaa, joista ainakin muutamille oli ensimmäinen kerta tutustua savolaiseen ruokakulttuuriin.

Vuonna 2001 pidimme kesäjuhlamme Runnin kylpylän tiloissa. Vieraskirjaan tuli päivä- ja iltajuhlan yhteisenä saldona peräti 113 nimeä. Tämän jälkeen vieraskirjamme käväisi vuonna 2003 silloisen Pohjois-Karjalan läänin pääkaupungissa Joensuu.

Tämän kirjan viimeinen reissu suuntautui heinäkuussa 2006 Mikkeliin. Mikäli kirja osaisi puhua, niin varmasti se kertoisi uusista tuttavuuksista. Nämä uudet henkilöt kotiutuivat helposti vanhojen kesäjuhlakävijöitten joukkoon. Kirjan viimeinen sivu täyttyi syksyn parlamenttipäivänä 28. lokakuuta 2006.

Näiden vuosien aikana, jolloin kirja oli käytössä, kirjaan kerääntyi 948 nimeä ja tilaisuuksia oli 21.

Uusi vieraskirja on suunnitteluvaiheessa ja esitötäytyy sukuseuramme jäsenille Syysparlamentissa 2007.

MV

"Pääkirjoitussivulla" on tällä kertaa kirjoittajana Veijo Vartiainen. Veijo kuuluu ns. Riistaveden haaraan. Hän on ollut Vartiaiset ry:n hallituksessa 1978-1981 ja julkaisuneuvostossa v. 1978-1979.

Ennakkotietoa:

Lehtemme seuraavassa numerossa alkaa Ilmari J. Vartiaisen 2-osainen muistelmakirjoitus Puolan vaiheista.

Maan alta maailmalle

Saadessani mahdollisuuden kirjoittaa sukulehtemme, ensimmäinen ajatus oli sukuseuramme tarkoituksessa ja siinä, miten se liittyy itseeni.

Olen syntynyt Sallassa. Isäni oli tullut Kuopion Kylmälahdesta ja muodostanut perheen äitini, joka oli kotoisin Sallasta, kanssa. Nuoruuteni vietin neljän sisareni kanssa Rovaniemellä.

Meitä Vartiaisia ei Rovaniemellä ollut useita, eikä Vartiaisten keskinäistä kanssakäymistä esiintynyt. Sukuni tulikin paremmin tutuksi Kuopion Kylmälahdessa viettämieni nuoruuskesien myötä. Tuli tavattua isän sisaria ja heidän perheitään, mutta sen laajempi kanssakäyminen jäi vähäiseksi.

Koulun päättyi ja avioliitto Irman kanssa alkoi Rovaniemellä. Sitten oli aika lähteä opintielle Helsinkiin. Vaikka koulutus suuntautui kaivosteollisuuteen pohjoiset kaivokset tavoitteena, ensimmäiset työvuodet kuuluivat Helsingissä.

Helsingissä olin myös jonkin aikaa mukana sukuseuramme lehden toiminnassa, mutta muutto työn takia Tampereelle muutti tilanteen, ja osallistuminen loppui.

Työ Helsingissä oli maa- ja kalliorakentamista. Tutuksi tulivat Suomen tunnelit, maanalaiset kalliosuojat kuin kalliomurskeen jalostaminen. Työ vaati pitkiä työpäiviä, mutta se oli kuitenkin Suomessa tapahtuvaa.

Tampereella työ olikin kalliorakentamiseen liittyvien porauslaitteiden kehittämistä ja niiden markkinointia kansainvälisesti. Toiminnan painopiste alkoi entistä enemmän olla ulkomailla. Teimme maanpäällisten kallioiden poraukseen tuoteperheen. Sen menestymistä maailmalla haluttiin, ja suomalaisesta tuotteesta tulikin kovien kivien markkinajohtaja. Vastuulleni tulivat sitten maanalaiset porauslaitteet, Suomen ulkopuolella valmistetut laitteet ja kansainväliset yritysostot. Liiketoiminta oli entistä kansainvälisempää. Henkilöstöä ja tuotannollista toimintaa oli jo kaikissa merkittävässä asiakasmaissa. Ja lopulta mukaan tuli yritysosto, jolla omistus siirtyi Suomesta ulkomaiseen omistukseen.

Omistuksen muutos tarkoitti myös sitä, että siirryin toiseen yritykseen. Alkoi kansainvälisen materiaalikäsittelyn markkinointi ja myynti. Tampereella tehdyt merisatamien konttien käsittelyyn samoin kuin puunkäsittelyyn valmistetut koneet alkoivat menestyä maailmalla ja suomalaisesta tuotteesta tuli merisatamien konttienkäsittelyn markkinajohtaja.

Minuun nähden esimiesasemassa oleva henkilö oli konsernissamme kahden eri yrityksen hallituksessa. Hän saikin aikaan sen, että siirryin samassa yrityksessä kansainvälisen materiaalinkäsittelyn markkinoinnista ja myynnistä Suomen ilmailu- ja lentokonerakentamisen vetäjäksi. Mukana oli myös avaruusrakenteiden ja avaruuselektroniikan toiminnat. Saatoinkin jo todeta, että olen kulkenut uran maanalaisesta kalliorakentamisesta veden päälle merisatamien konttien käsittelyyn ja sitä kautta ilmailu- ja avaruuslaitteiden rakentamiseen ja ylläpitämiseen, ja eihän sen korkeammalle yksi ihminen voi mennä.

Mutta niin vain kaikki voi muuttua. Kun useat maat ovat modernisoimassa puolustusvoimiensa kalustoa, kysyntää on suomalaisille panssaroiduille ajoneuvoille. Olen ottanut markkinointi- ja myyntihaasteen, jonka tavoitteena on olla muutamassa vuodessa maineelta tunnustettu kansainvälinen panssaroitujen ajoneuvojen toimittaja, joka omalta kohdaltaan varmistaa, että Suomella kansallisen turvallisuuden kannalta kunnossa oleva puolustusteollisuus.

Kun työhön liittyvä matkustaminen vie vuosittaisesta kokonaisajasta valtaosan, sukuseuran toimintaan jäävä aika on minimaalinen.

Toisaalta sukutoimintaa olemme omassa perheyhteisössämme ylläpitäneet siten, että olemme kokoontuneet omassa sisarpiirissämme säännöllisesti noin 25 hengen voimin. Hyvä näin, kun kolme lastammekin ovat jo kaikki muuttaneet Tampereelta etelään.

Veijo Vartiainen

Taulun tarinaa Niskasista ja Johanna Vartiaisesta

Venny Soldan-Brofeldtin maalaama taulu Ateria savolaisessa talonpoikaistuvassa esittää isäni Herman Niskasen perhettä. Taulu on maalattu vuonna 1892 Kusti Niskasen talossa Iisalmen Puustellinniemessä ja kuvassa ovat Kustin pojat Lauri Juho Niskanen ja vaimonsa Johanna os. Vartiainen, ukkini ja mummoni, siihenastisen perheensä kanssa sekä Pekka Niskanen ja palvelustyttö Liisa.

Ukin ja mummon perheeseen syntyi 12 lasta joista aikuisiksi kasvoi 9. Isäni on perheen lapsista kolmanneksi nuorin, syntynyt 1902, joten hän oli taulun maalaamisen aikaan vielä kukkana niityllä. Taulussa ovat siis ukkini Lars Johan (Lauri Juho), vaimonsa, mummoni Johanna os. Vartiainen, ukin veli Pekka sekä Lauri Juhon ja Johannan lapset Anna Helena, Anni täti, Kustaa Ville, Kusti setä, kummisetäni sekä Johanna mummon sylissä pienenä vauvana Petter, Pekka setä. Ukin vieressä on Liisa, palvelustyttö, josta en tiedä tarkemmin kuka hän oli.

Ukin ja mummon perheessä elettiin hyvin harrasta herännäistä elämää. Taulustakin kuvastuu rauha ja harmonia. Kanat taapertavat tuvassa, kissa loikoilee ikkunalla, kehto odottaa nukkuja. Tarvekaluja on seinällä ja kello ikkunan pielessä. Anni-täti hörppää savikulhosta, maitoa vai velliä? Hän kertoi taulun tekovaiheista, että häntä, vilkasta viisivuotiasta pikkutyttöä oli vaikeaa saada pysymään paikallaan, siinä oli ollut Vennyllä houkuttelemista. Anni täti meni naimisiin maanviljelijä Mikko Eskelisen kanssa ja he elivät elämänsä Valtimolla. Kusti setä oli naimisissa Annin, os. Kvist, kanssa ja elivät Vieremän Petäjäselässä Koivurinteellä. Kusti ja Anni olivat minun kummi-vanhempiani ja sain heiltä kastelahjaksi lampaantaljan, joka on vieläkin olemassa, siis melkein 60 vuotta vanha, tosin sen verran haurastuneena, etteivät huolineet pesulassa pesuun,

riski pesun onnistumisesta huolestutti. Pekka setä teki elämäntyönsä metsäteollisuuden parissa. Hänes-täkin on mukavat muistot tallella. Isä piti tiiviisti yhteyttä sisaruksiinsa ja meidän perhe reissasi sukulaisissa enimmäkseen junalla ja myös linja-autolla ympäri maata, omaa autoa ei perheessäni ollut. Isäni oli rautateiden palveluksessa ja lapsena ajattelin, että on mentävä rautatieläisen kanssa naimisiin, ei-hän ole muuten varaa kulkea. Ei tullut minusta rautatieläisen vaimoa, vaan tuli atk-suunnittelijan vaimo. Autolla on kyllä nyt sukulaisia tullut käytyä tapaamassa ja mukavaa on ollut.

Ukista en ole nähnyt koskaan kuvia, vain tämän maalauksen. Liekö kuvia otettukaan. Hän kuoli jo vuonna 1910, isäni ollessa seitsemän vuotias. Mummoanikaan en muista, olin viiden kuukauden ikäinen hänen kuollessaan. Mutta hänpä ehti nähdä minut. Tämä maalaus tuntuukin läheiseltä varmaan-kin kaikista serkuistani ja sukulaisistani.

Lapsena mietiskelin minkälainen maalaus mah-taa olla, olisipa kerran elämässään mahdollista näh-dä alkuperäinen teos valokuvien katselun sijasta. Olin kuullut sen olevan iso, ja sitäkin se onkin, 95 x 135 cm. Riihimäen taidemuseossa käydessäni näin sen ensi kerran aitona ja oikeana ja herkistyin taulun edessä. Isäni vanhemmat ja kolme vanhinta sisarusta sekä Pekka setä. Hivelin mummon sinistä pukua, olin mieltänyt körttivaatteet aina mustiksi. Ukin hiukset, keskellä päätä jakaus ja tasaiset hiusten lat-vat, katse jonnekin valoisuuteen ja kaukaisuuteen. Kiitos Riihimäen taidemuseon intendentille hänen ajastaan, jonka saimme viettää taulun edessä hänen esitellessään ja analysoidessaan asiantuntemuksella teosta.

*Sirkku-Marja Salakari os. Niskanen
Kirkkonummelta*

Lapsuuden elin ja kävin koulun Iisalmissa. Isän äiti Johanna Niskanen os. Vartiainen, siis minäkin olen Vartiainen

Sirkku-Marja Salakari kuuluu isoäitinsä Johanna Niskasen kautta Kiuruveden haaraan. (Lauri Vartiainen, s. 1685 Kaavi Siikajärvi, k. 10.6.1730 Kaavi Siikajärvi, vmo Maria Könönen, s. 1690 Kaavi, k. 29.1.1740 Kaavi Siikajärvi)

Kolmen sukupolven Vartiaisia Kemin teatterilavoilla

Kirjoittaja Raija Tuulikki Leinonen os. Vartiainen kuuluu Kuopion pitäjän Koivusaassa 1745-1806 eläneen Märten Vartiaisen jälkeläisiin. (Märten Vartiainen, s. 1745 Kuopion mskr Koivusaari, k. 18.3.1806 Kuopion mskr Koivusaari, vmo Helena Niilontytär Tuhkanen, s. 6.4.1755 Kuopion mskr, k. 4.9.1803 Maaninka Koivusaari)

Lähdin joulun alla, vain pari kuukautta sitten, sukuseuran nettivieraskirjan kautta etsimään isoisääni. Isoisä löytyi, mutta samalla löytyi myös kaistale Kemin kaupungin teatterihistoriaa.

Kemijokisuun ikivanhalle kalastus- ja kauppapaikalle syntyi 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa kasvava teollisuusyhdyskunta, joka veti puoleensa väkeä sekä läheiseltä maaseudulta että paljon kauempaakin. Samoihin aikoihin virisi koko maassa aatteellisia liikkeitä (raittiusliike, nuorisoseuraliike, työväenliike), joiden ohjelmaan kuului kansan elinolojen ja sivistyksen kohottaminen sekä kulttuuriharrastusten herättäminen. Niin Kemissäkin.

Olen aina tiennyt, että isäni Arvo Rikhard Vartiainen (s. 1907) ja setäni, isän vanhempi veli Leo Fabian (s. 1905) ovat nuoruudessaan Kemissä harrastaneet teatteria ja soittamista – siitä olivat todisteena lukuisat valokuvat lapsuudenkotini vanhassa valokuva-albumissa. En vain osannut aavistaa, miten laajaa harrastus joskus oli ollut. – Sitten löytyivät Iisalmen pitäjän Porovedeltä liikkeelle lähteneet isoisäni Fabian Vartiainen (1881-1925) ja hänen räätälieljensä Aaro (s. 1884), ja sain käsiini Niilo Teerijoen ja Ossi Hedmanin kirjan "Kemi teatterikaupunkina 1885-1953". (Kuvassa vasemmalla Arvo)

Aaro Vartiainen ja vaimonsa Salli

Miten ja missä Aaro oli hankkinut räätälin taidot, ei ole tiedossa, mutta Kemin Työväenyhdistyksen näytelmäseuran toiminnassa hän oli näyttelijänä mukana jo 1908-13, jopa jonkin aikaa näytelmäseuran johtajanakin. Virallisesti hän oli muuttanut Iisalmesta Kemiin vasta joulukuussa 1912. Lieneekö syynä ollut heti seuraavan vuoden alussa solmittu avioliitto Salli Törmäsen (s.1879) kanssa. Kemiläinen Salli oli ammatiltaan ompelijatar ja Kemin Työväenyhdistyksen näytelmäseuran näyttelijä samoina vuosina kuin Aaro. Häntä luonnehdittiin muodintuntijaksi ja hän toimi johtokunnan jäsenenä ja sihteerinäkin. Kun näytelmäseura muuttui Kemin Työväen Näyttämöksi, jatkoivat molemmat näyttelemistä siinä, kunnes kansalaissodan levottomat ajat keskeyttivät toiminnan. Sodan jälkeen Aaro pakeni Ruotsiin. Miten ja milloin Salli on Kemistä ja Suomesta lähtenyt, ei ole tiedossa, mutta pariskunta hakeutui Leningradiin, jossa näyttelivät Leningradin suomalaisessa teatterissa. Lahti-Argutinan kirja kertoo Aaron karun kohtalon. Sallin vaiheista ei toistaiseksi ole löytynyt mainintaa.

Veljekset Leo ja Arvo Vartiainen

1920-luvulla ilmaantuvat Karihaaran Työväen Näyttämölle veljekset Leo ja Arvo Vartiainen, siis setäni ja isäni. Ainakin vuodelta 1927 on useita kuvia, joissa he ovat mukana sekä henkilökunnan yhteiskuvissa että rooleissa. Valokuva (oikealla), jossa veljekset poseeraavat husaarin univormuissa on ilmeisesti näytelmästä Pikku pyhimys. Ei heillä siinä mitään isoja päärooleja näytä olleen, vaikka komeita poikia olivatkin, olivatpa mukana husaarijoukossa. Isäni taisi muutenkin olla näyttämöllä enemmän statistina. Sen sijaan Leolla on ollut isojakin rooleja, kuten Penttinä Nuoressa myllärissä ja Mykkä-Topin nimirooli. Pohjalaisissa hän myös näyttää olleen mukana.

Isäni "päärooli" lienee ollut toimia teatteriesitysten säestäjänä. Vielä sotien alla 1938 Kemin Työväen Näyttämö uurasti ensi-iltaan suuren menestysurakansa, Kálmánin operetin Mustalaisruhtinatar, säestäjinä Kerttu Lumme (piano) ja Arvo Vartiainen (viulu). Sotien jälkeen isäni lopetti sekä näyttelemisen että soittamisen. Perhe muutti Rovaniemelle.

Sulo Vartiainen

Sekä Karihaaran että Kemin työväennäyttämöiden toiminta olivat taloudellisten ongelmien ja poliittisen tilanteen takia useaan otteeseen vaikeuksissa.

Välillä toiminta lopetettiin kokonaan, mutta aina jonkin ajan kuluttua harrastus virisi uudelleen. Ohjelmisto oli pääasiassa klassikoita tai kepeää seuranäyttämöviihdettä, aatteelliselle julistukselle löytyi hyvin vähän tilaa.

1930-luvun loppupuoliskolla astui silloiselle Kemin Työväen Näyttämölle seuraavan sukupolven Vartiainen, vanhin serkuistani Sulo Vartiainen, joka myöhemmin käytti enemmän Gunnar-nimeä.

Kemin monipolvinen teatterihistoria tulee uuteen vaiheeseen, kun vuosisadan alkukymmenet monina eri yhdistyksinä ja näyttämöinä, eri tausta-aatteiden varjossa toimineet ja erilaisia vaiheita läpikäyneet teatterit ja näyttämöt yhdistyvät lopulta Kemin Kaupunginteateriksi. Sulo näyttää kuuluneen sen henkilökuntaan ainakin "Yhteisteatterin" aikana ja yhdistymisen ensimmäisinä vuosina, ajanjaksona 1940-47. Sulo esiintyi mm. syksyllä 1944 Woltersin Naissankarissa. Valitettavasti en ole löytänyt noilta ajoilta valokuvia, joissa hän olisi mukana.

Entäpä Tauno ja Anni?

Kemissä on elänyt Vartiaisia, jotka "eivät ole sukua", eivät ainakaan niin läheistä, että siitä olisi tiedetty. Teeri-joen ja Hedmanin kirja mainitsee Karihaaran Työväen Näyttämöltä Tauno Vartiaisen, joka on ainakin ollut mukana kapellimestari Hannes Horjanderin "pystymetsästä" kokoamassa orkesterissa 1927-28 vaiheilla, sekä Anni Vartiaisen Kemin Teatterista kaudelta 1934-39. Ketähän he lienevät olleet? Mihin Vartiasten sukuhaaraan kuuluvia?

Joka tapauksessa Kemin Kaupunginteatteri viettää tänä vuonna 60-vuotisjuhluvuottaan. Loppuvuodesta siellä järjestetään näyttely Kemin teatteritoiminnan vaiheista. Sitä pitää nähdä katsomassa.

Esko Hartikaisen tervehdys Joensuusta

Esko Hartikainen (FM) väitteli Suomen historian alalta Joensuun yliopistossa herätysliikkeestä Liperissä 1800-luvun alussa. Esko (s. 1971 Juankoski) on Elna Hartikaisen os. Vartiainen (1904-1994) pojanpoika. Hän kuuluu Vartiasten Vaiheita III, Kaavin Jyrinlahden sukuhaaraan. Esko kirjoitti meille jo loppuvuodesta 2006, mutta lehtemme joulunumerosta ei löytynyt tilaa. Asia on kuitenkin niin kiinnostava, että julkaisemme kirjoituksen viiveestä huolimatta.

TUTKIMUS HERÄTYKSESTÄ LIPERISSÄ 1800-LUVUN ALUSSA

Joensuun yliopistossa tarkastettu Suomen historian väitöskirjani Heränneitä ja nukahtaneita. Kulttuuri, kontrolli ja herätys 1800-luvun alun Liperissä (Bibliotheca Historica 97. SKS 2005) tarkastelee uskonnollisen herätyksen merkitystä Liperissä ja Suomen poliittisessa kulttuurissa 1800-luvun alussa. Apupappi Henrik Renqvistin toiminta synnytti Liperissä niin uskonnollisen herätyksen kuin vastarinnan pastoria ja tämän johtamaa liikettä vastaan. Renqvist ajautui napit vastakkain esimiehensä rovasti N. J. Peranderin kanssa, ja apulaisen omavaltaiset toimet seurakuntakulttuurin uudistamiseksi olivatkin liikaa kirkkoherralle. Perander kanteli tottelemattomasta apulaisestaan Porvoon tuomiokapituliin, joka käynnisti asiasta tutkinnan. Porvoon piispa Johan Molander tiedotti asiasta valtiosihteeri R. H. Rehbinderille Pietariin, ja asia eteni aina keisarin esittelyyn.

Herätys vastasi heränneiden kokemukseen järkytystä seurakunnallisesta järjestyksestä. Se vastasi myös sisäisen järjestyksen kriisiin eli liperiläisten sielunhätään. Renqvistin ja heränneiden vastustajien mukaan herätys taas häiritsti paikkakunnan vakiintunutta elämänmenoa ja järjestystä sekä heränneiden henkistä tasapainoa. Herätys oli kirjallisen kulttuurin läpimurron aikainen Liperissä. Renqvist levitti alueelle runsaasti uskonnollista kirjallisuutta. Heränneissä oli myös kirjoitustaitoisia liperiläisiä, mitä osoittavat heidän kirjoittamansa Renqvistin puolustuskirjelmät.

Vartiasten Viestin lukijoille tiedoksi, että kirjan henkilöhakemistosta löytyy Matti Vartiainen, talol-

linen ja pitkäaikainen luottamusmies Liperissä.

Tässä löytämiäni tietoja liperiläisestä Matti Vartiainesta.

(*väitöskirjastani sivu 75*): (kuudennusmiehen) "Tehtävä oli pitkäaikainen, esimerkiksi 1809 kuudennusmieheksi valittu Matti Vartiainen oli tehtävässään vielä kesällä 1831."

Pitäjäkokouspöytäkirjoista tekemäni muistiinpanot kertovat Matti Vartiaisen olleen Mattisenlahden kylästä. Kyseessä lienee Maija-Liisa Tuomen Suur-Liperin historiassa (1984, 530) mainitsema kuudennusmies Matti Vartiainen Mattisenlahdesta. Tuomen kirjassa on Matti Vartiainen -nimisestä henkilöstä pari muutakin mainintaa, liekö sama Matti?:

(*sivu 374-375*): 1820-luvun alussa Matti Vartiainen sai tehtäväkseen Liperin uuden vankihuoneen rakentamisen, mistä talollinen Simana Lihavainen valitti aina senaattiin. (Vartiainen näyttää rakennuttaneen vankihuoneen). Tuomen kirjassa on Suur-Liperin talonhaltijaluettelo, jonka mukaan Mattisenlahden kylän tilaa no 5 (Liettolahdi ja Koppiaho) asutti Vartiaisia monessa polvessa, myös isännät Johan ja Matts Vartiain 1800-1833, Koppiaho, kruununtila (Tuomi 1984, 715.). Eino Salokas mainitsee Liperin pitäjän historiassa (I, 1930, s. 199), että kirkonmies (= kuudennusmies) Matti Vartiainen (Mattisenlahdi 5) valittiin 17.9.1827 Liperin kirkon rakennustoimikuntaan. Kirkko valmistui 1839 ja paloi salaman sytyttämänä 1842.

Liperin rippikirjoista (Mattisenlahdi 5) olisi kenties saatavissa lisätietoa Matti Vartiainesta

PÄÄSIÄISEN VIETTO

Pääsiäistä on vietetty 100-luvulta lähtien ja sen viettoon liittyy monenlaisia kansantapoja. Pääsiäinen, kuten muutkin suuret juhlapyhät, on koettu hyvien ja pahojen voimien valtataisteluksi.

Palmusunnuntai

Pääsiäisjakson aloittaa palmusunnuntai. Silloin on Länsi-Suomessa ollut tapana poimia koi-vunoksia ja pajunkissoja kotiin. Karjalassa, etenkin ortodoksisen perinteen alueilla, palmusunnuntai oli virpomisen aikaa. Pajunoksat koristeltiin ja niiden kanssa kierrettiin talosta taloon virpomassa. Siirtokarjalaisten mukana tapa levisi myös läntiseen Suomeen. Nykyisessä lasten noidiksi pukeutumisessa virpomaan mennessä sekoittuu läntinen trulliperinne itäiseen virpomisperinteeseen.

Pitkänä perjantaina ei menty kylään eikä ainakaan tanssittu. Lapset piiskattiin ja syödä ei saanut kuin eilispäivän tähteitä vasta auringonlaskun jälkeen. Synti oli, jos nauroi niin paljon, että hampaat näkyivät.

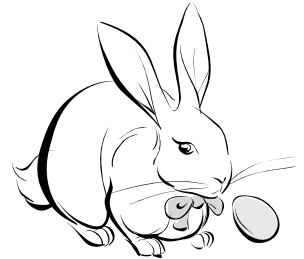
Munien maalaaminen

Muna on Pääsiäisen ajan keskeinen tunnus, ja maalatut munat ovat tyypillisiä koristeita. Munat ovat ihmisten henkisen kasvun ja elämän jatkumisen vertauskuva. Kuolleen kuoren sisällä on elämä. Pääsiäismuniin liittyy monenlaisia tapoja ja leikkejä. Niitä värjätään, koristellaan, piilotellaan ja etsitään. Pääsiäismuna on myös Jeesuksen haudan ja iankaikkisen elämän vertauskuva. Niiden maalaaminen on alkuaan ortodoksinen tapa. Pääsiäismunan sisältä löytyvä yllätys muistuttaa pääsiäisaamun iloisesta yllätyksestä, jonka naiset kohtasivat Jeesuksen haudalla.

Pääsiäispupu

Pääsiäispupun juuret juontavat esikristilliselle ajalle. Tuohon aikaan kaneja pidettiin kaikkein nopeimpina lisääntymään ja niitä alettiin pitää kevään hedelmällisyyden ja uuden elämän symboleina. Pääsiäisen symboliksi kanin liittivät saksalaiset 1500-luvulla, jolloin kani on mainittu ensimmäistä kertaa myös kirjallisuudessa. Amerikkaan pääsiäispupu saapui saksalaisten mukana 1600-luvulla. Lapset pitivät pääsiäispupun vierailua hauskimpana tapahtumana joulupukin jouluaattoisen vierailun jälkeen. Lapset uskoivat, että jos olisivat kilttejä pääsiäispupu tekisi pesän täynnä värikkäitä munia.

Pääsiäisateria

Pääsiäisruokaperinne on lähes yhtä vanha kuin kristillisen pääsiäisen viettokin. Oman lisänsä suomalaiseseen pääsiäisperinteeseen on tuonut venäläinen ortodoksinen perinne. Juutalaisten pääsiäisaterialla happamat leipä kuvasi aikoinaan Egyptistä lähdön kiireellisyyttä, yrtit orjuuden ajan katkeruutta ja lammasta orjuudesta pääsemistä.

Kotoinen mämmimme, saattaa olla juutalaisen happamattoman leivän vastine. Sen on sanottu kuvaavan kristityn velvoitusta luopua "pahuuden hapattuksesta". Juutalaista perinnettä lienee myös suomalaisissa pääsiäispöydissä yleistynyt lampaanpaisti.

Pashamuotti on nelikulmainen muistuttaen israelilaisten orjuudesta Egyptissä (pyramidit). Reunuksia kiertävä koriste XB on lyhenne sanoista Hristos voskrese (Xpuctoc bockpece), Kristus on ylösnousut.

Tässä pieni tiivistelmä pääsiäisestä viikareille ja miksei myös aikuisillekin. Erilaisten juhlatapojen taustathan tahtovat usein unohtua tai sekoittua, kuten on käynyt trulli/virpomisperinteessä.

Koska seuraava Viesti ilmestyy kesäkuussa, on Juhannus ajankohtaisempi aihe, ja siksi pyydämme Viikareita piirtämään meille aiheeseen sopivan kansikuvan. Värien käyttö on sallittua, sillä vaikka varsinainen "paperilehti" on mustavalkoinen, näkyvät värit nettisivuillamme. Kynät ja paperi esiin ja piirtämään. Piirustukset pyydämme lähettämään toukokuun loppuun mennessä.

VARTIAISTEN VIESTI

Yhteys sukuumme

ISSN 0787-9792

JULKAISIJA

Vartiaiset ry, HELSINKI

TOIMITUS

Päätoimittaja Arja Melartin
E-Mail: amelarti@welho.com
Toimitussihteeri Martti Vartiainen

OSOITEREKISTERIN HOITO, SUKUSEURAN JA TOIMITUKSEN POSTIOSOITE

Martti Vartiainen, Laaksokuja 5 C 30,
02400 KIRKKONUMMI
Puhelin (09) 298 0875,
E-maili: martti.vartiainen@pp.inet.fi

TOIMITUSNEUVOSTO

Arja Melartin, Kristiina Koskivaara, Lauri Vartiainen

SEURAN TOIMIHENKILÖT

Esimies, hallituksen puheenjohtaja Kristiina Koskivaara
Puhelin (09) 452 4247
E-Mail: kristiina.koskivaara@nic.fi

Hallituksen varapuheenjohtaja Lauri Vartiainen

KOTISIVU

<http://vartiaiset.nettisivut.fi/>

PANKKIYHTEYS

Sampo 800017-60354

Jäsenmaksu- ja osoiteasiat (osoitteenmuutokset) sekä tuotetilaukset pyydetään lähettämään mieluiten kirjeitse (tai myös sähköpostilla) Martti Vartiaiselle.
Lehteen tuleva aineisto kirjeellä/sähköpostilla toimitussihteerille tai sähköpostilla päätoimittajalle.
Myös muut lehteä koskevat asiat Martti Vartiaiselle.

ILMOITUSHINNASTO

1/1 sivu 100 €, ½ sivu 50 € ja ¼ sivu 25 €

Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa: maaliskuu-, kesä-, syys- ja joulukuussa

PAINOPAikka

Multiprint, Helsinki 2007